

Понятия. Определения

Вася Атанасова

„Уикипедия и уики технологии“

Лекция №2, 19 април 2013

Думи и понятия

- **Дума** – комбинация от знаци от знаковата система на даден език, с която се обозначават предмети, явления
  - **Денотат** – обективното значение на думата
  - **Кононат** – смисълът на думата, формиран се в резултат от употребата ѝ в историческото развитие на човека (незадължително разбираем за всички участници в комуникацията)
- **Понятие** $\neq$ **Думата**, която го изразява

денотат $\neq$
кононат

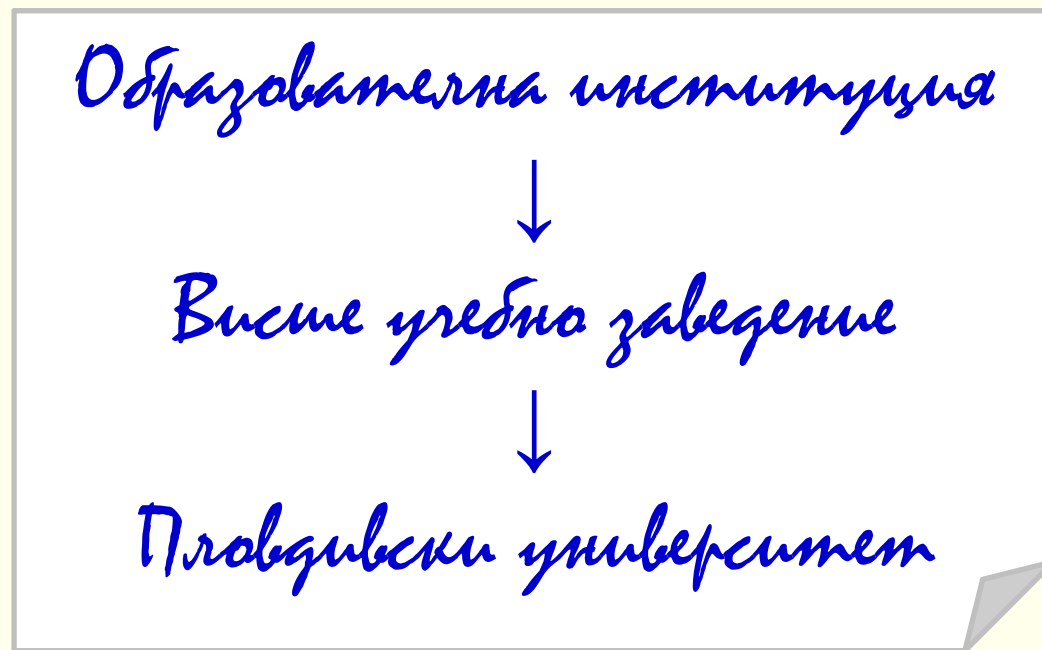
Думи и понятия

- **Понятие** – форма на мисленето, чрез която се отделят и обобщават предметите по съществените им признаци
- Най-важни свойства на понятието:
  - **Съдържание** – свойствата на обозначаваните обекти; по съдържание понятията биват: *абстрактни* (малко свойства) и *конкретни* (много свойства)
  - **Обем** – броят обозначавани обекти; по обем понятията биват: *единични* и *общи*

Думи и понятия
с нулев обем.
дайте пример

Думи и понятия

- Съществува връзка между обема и съдържанието на понятието. Каква е тя?

- Закон за **обратното отношение** между обема и съдържанието на понятието

Думи и понятия

- Понятията се образуват чрез 4 логически операции:
  - **Анализ** – разделяне на обектите на частите им или на отделни качества
  - **Абстракция** – процес по разграничаване на съществени от несъществени признаци
  - **Синтез** – процес по съединяване на обекти според общи значими признаци
  - **Обобщение** – процес по образуване на понятието , в който то се прилага към всички обекти, съставлящи неговия обем.

дайте
примери!

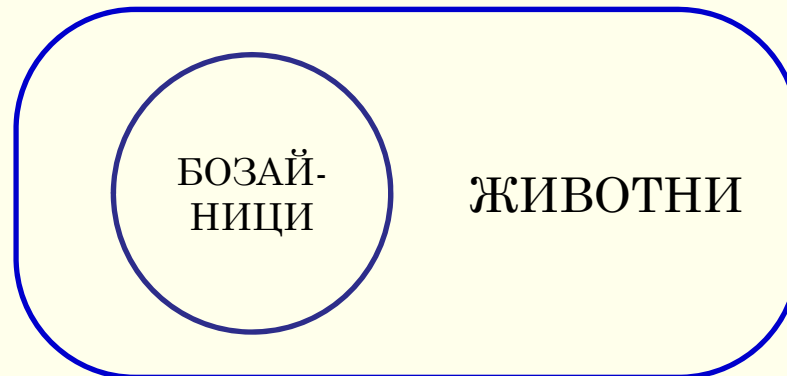
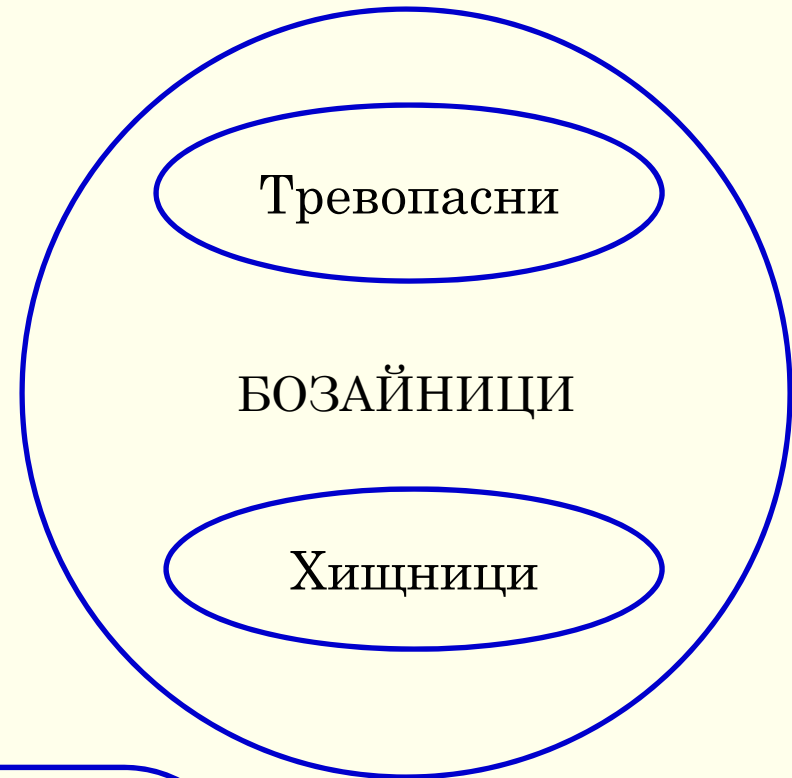
Отношения при понятията

- **Отношения между съдържанието на понятията:**
  - Сравними и несравними – имат или нямат общи признаци
- **Отношения между обемите на понятията:**
  - Съвместими – обемите им напълно или частично съвпадат
    - тъждествени, кръстни, подчинени
  - Несъвместими – нямат общи елементи
    - съподчинени, противни, противоположни

дайте примери!

Отношения при понятиях

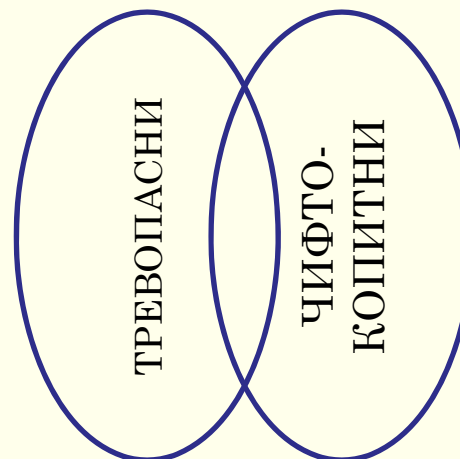

Отношения при понятията

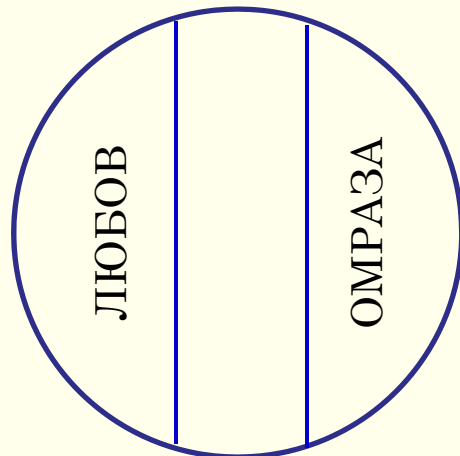
Тъждествени понятия

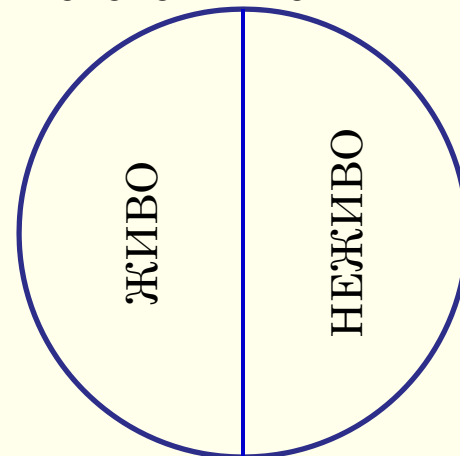
Кръстни понятия

Противни понятия

Противоположни понятия

Деление на понятията

- **Деление** – логическата операция, посредством която разделяме общите понятия въз основа на определени критерии.
  - Изясняват се видовите понятия в рамките на един род.
  - Обемът на родовото понятие се подразделя на съподчинените му видови понятия.
- **Структура** на делението:
  - Делимо понятие
  - Членове на делението
  - Основание на делението (признак)

Деление на понятия

- **Правила на делението:**

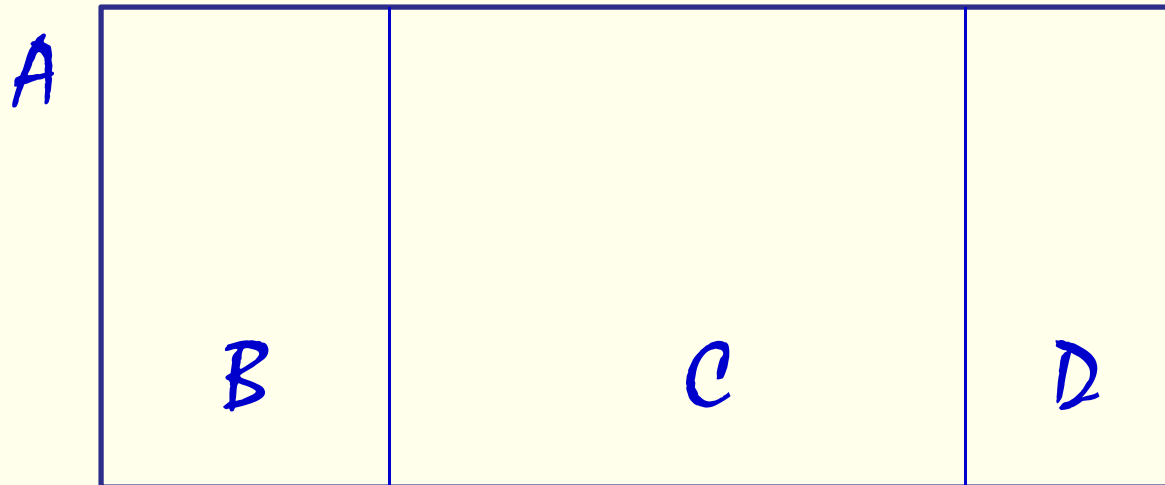
- Делението да се извършва по *едно-единствено* основание (признак).
  - Делението по *различни* основания да се извършва последователно.
- Взаимно изключване на членовете на делението по съответния признак.
- Делението да бъде съразмерно.

Грешки:

- Тясно деление – непринадлежност
- Широко деление – припокриване

Деление на понятия

- Пример:

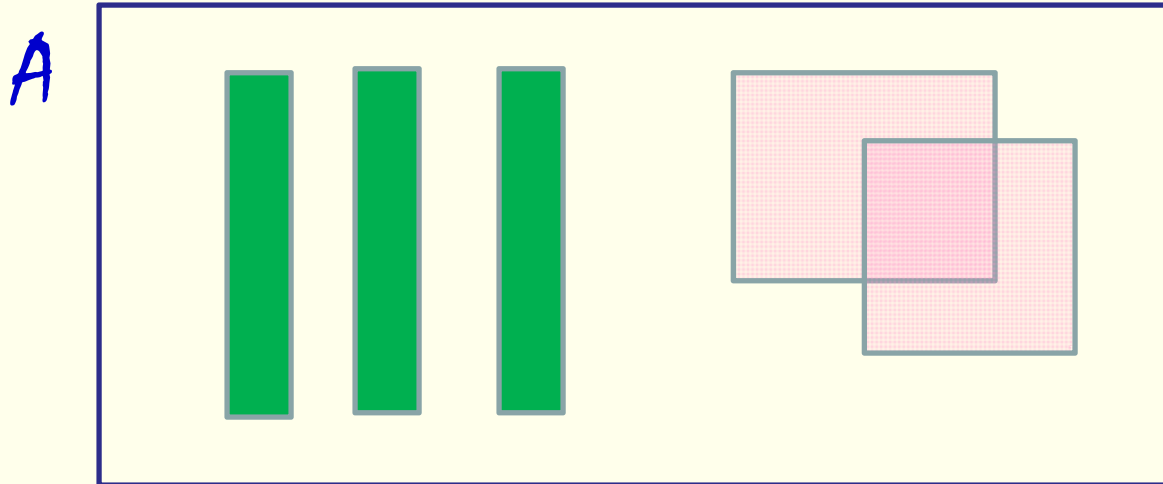

$$A = B \cup C \cup D$$

$$B \cap C = C \cap D = D \cap B = \emptyset$$

Деление на понятия

- Пример – типични грешки:

Точно деление

Широко деление

Определение

- **Определение** – логическата операция, чрез която се разкрива съдържанието на понятието
- **Структура** на определението
  - Определяемо понятие – *дефиниендум*
  - Определящо понятие – *дефиниенс*
  - Отношение между тях – *равенство*

като правило едно понятие се определя не чрез друго, а чрез най-малко две други.

$$\mathbf{Dfd} = \mathbf{Dfn}$$

ново понятие винаги се определя чрез вече известни понятия

Определение

- Видове определения:
  - Въвеждащи определения:
    - Демонстративни
    - С изброяване на примерни инстанции
  - Същински определения (дефиниции)
    - Номинални – отнасят се до смисъла на думата, с която се означава понятието
    - Реални определения ►

*подходящи за
понятия, свързани
свс сетивните
възприятия*

Определение

- Видове определения

- Реални определения – показват съществени признаци на обекта, за да го различат от сходните му или да разкрият причините за неговото възникване

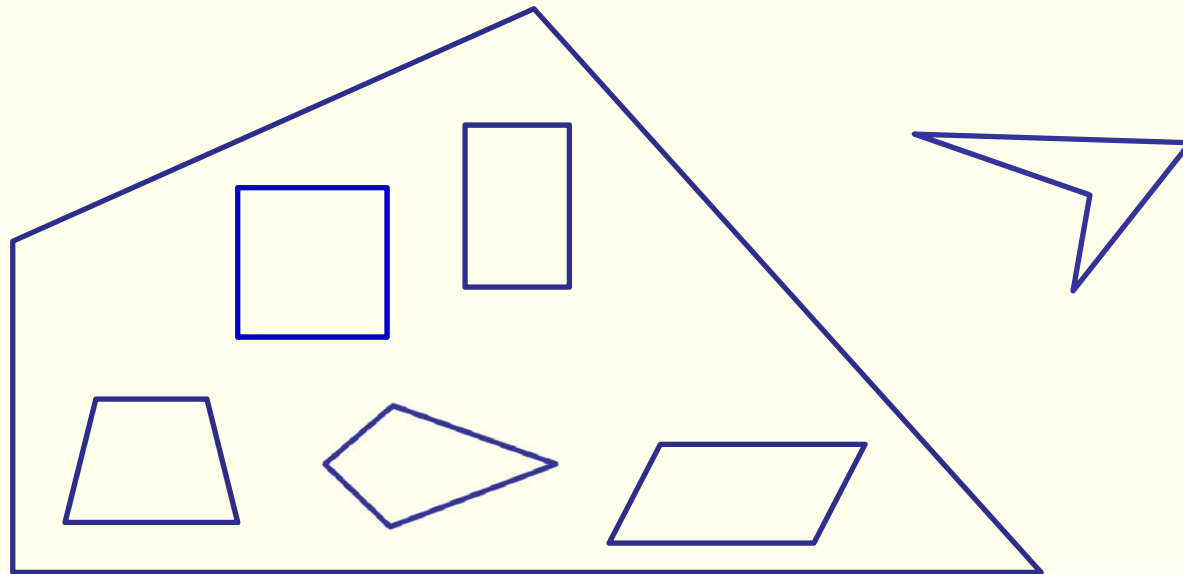
Кои от тези определения са подходящи за енциклопедия?

- Родово-видови определения ▶
- Генетични определения
- Етимологични определения
- Функционални определения
- Операционални определения
- Фигуративни определения

Определение

- **Родово-видови определения**
  - Понятието се подвежда под най-близкия му род
  - Посочват се неговите отличителни видови признаци

*най-често
използваният
вид определение*

Правила на определенията

- Определението не трябва да бъде тавтологично („кръгова дефиниция“).
- В определението трябва да бъде съразмерност между обемите на Dfd и Dfn.
- Определението не трябва да е противоречиво.
- Определянето на понятие се свежда до използването на други понятия, които са вече известни.
- Винаги, когато е възможно: определението не трябва да бъде отрицателно.